

DEFENSE

Cooperation

**Memorandum of Understanding
Between the
UNITED STATES OF AMERICA
and CROATIA**

Signed at Ramstein AB July 15, 2004

NOTE BY THE DEPARTMENT OF STATE

Pursuant to Public Law 89—497, approved July 8, 1966
(80 Stat. 271; 1 U.S.C. 113)—

“ . . .the Treaties and Other International Acts Series issued under the authority of the Secretary of State shall be competent evidence . . . of the treaties, international agreements other than treaties, and proclamations by the President of such treaties and international agreements other than treaties, as the case may be, therein contained, in all the courts of law and equity and of maritime jurisdiction, and in all the tribunals and public offices of the United States, and of the several States, without any further proof or authentication thereof.”

CROATIA

Defense: Cooperation

*Memorandum of understanding signed
at Ramstein AB July 15, 2004;
Entered into force January 11, 2006.*

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING

BETWEEN

**THE UNITED STATES EUROPEAN COMMAND ACTING ON BEHALF OF
THE GOVERNMENT OF THE UNITED STATES OF AMERICA**

AND

THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF CROATIA

**CONCERNING THE USE OF AIRSPACE, RANGES, AIRPORTS, SEAPORTS AND
TRAINING FACILITIES BY THE UNITED STATES FORCES IN EUROPE**

The United States European Command acting on behalf of the Government of the United States of America and the Government of the Republic of Croatia (hereinafter: "the Parties")

CONSIDERING their past experience of fruitful cooperation in the area of defense,

EMPHASIZING the fact that ties of friendship and cooperation will be further developed and strengthened under the principles of common and general interests, and will promote the common interests of both countries, as well as peace and security in the world,

ACKNOWLEDGING the applicability of the The Agreement among the States, Parties to the North Atlantic Treaty, and the Other States Participating in the Partnership for Peace Regarding the Status of their Forces (PfP SOFA) dated 19 June 1995 to all issues addressed by said agreement and to all United States personnel who are in the Republic of Croatia in connection with this Agreement,

DESIRING to strengthen military cooperation and improve the interoperability, readiness, and efficiency of their armed forces have agreed as follows:

ARTICLE I

Purpose and Scope

The purpose of this Memorandum of Understanding between the Government of the Republic of Croatia and the United States European Command acting on behalf of the Government of the United States of America representing the Armed Forces of the United States of America, is to set forth conditions under which US Forces are permitted, for the purposes of training and exercises, to use the airspace, airports, ranges, seaports, and training facilities designated by the Republic of Croatia, based on the proposals put forth by the Combined Scheduling and Administration Group and conducted in accordance with this Memorandum.

ARTICLE II
Definitions

CSAG	Combined Scheduling and Administration Group. See Articles IV and V.
EUCOM	United States European Command
MOU	The Memorandum of Understanding between the Republic of Croatia and United States European Command acting on behalf of the Government of the United States of America Concerning the use of Airspace, Ranges, Airports, Seaports and Training Facilities by the United States Forces in Europe
NATO SOFA	The Agreement Between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of Their Forces. References to articles of the NATO SOFA are used in this MOU because of the NATO SOFA's complete incorporation by the Article I, PfP SOFA, which both parties have ratified.
PfP SOFA	The Agreement among the States Parties to the North Atlantic Treaty and the other States Participating in the Partnership for Peace Regarding the Status of their Forces.
CCL	Croatia Control, Croatian Air Navigation Services, Limited
FIR	Flight Information Region
RH	Receiving State, the Government of the Republic of Croatia
SAD	Sending State, the Government of the United States of America
VU	Visiting Unit, includes the members of the United States Armed Forces, and the civilian component accompanying the US Armed Forces present in Croatia in accordance with this Memorandum

ARTICLE III
Personnel

1. Upon arrival in the territory of the Republic of Croatia, the members of VU shall enjoy status in accordance with the provisions of Article III of the NATO SOFA as incorporated by Article I of the PfP SOFA. US personnel are obliged upon entering or leaving the territory of the sending state to have:
 - a) A valid passport or identity card issued by the SAD containing first and last name, date of birth, rank, service number (if any), branch of service, and a photo. This passport or identity card must be presented when requested by competent authorities of the RH.
 - b) At least 48 hours prior to their arrival in the territory of the RH for purposes of training under this MOU, VU will provide the number of personnel, vehicles, aircraft, and ships entering Croatian territory to participate in military training activities.
2. The RH shall accept as valid, without examination of driving skills or payment of fees, driver's licenses issued by military or civilian authorities of the SAD or any of its subdivisions, under the provision of Article IV of the NATO SOFA.
3. The RH shall ensure the protection and security of US personnel according to estimates of competent authorities of the RH, while any additional security measure provided at the request of the SAD shall be conducted and charged as mutually agreed in advance between the Parties.

4. The VU is authorised to take all anti-terrorism/force protection measures as provided by NATO SOFA. VU shall have the right to police any camps, establishments or other premises which they occupy. VU may take all appropriate measures to ensure the maintenance of order and security on such premises. Outside these premises VU shall act only in coordination with, or jointly with or in liaison with RH authorities.

ARTICLE IV

Military Training Activities

1. CSAG will be the forum for coordination of military training activities. CSAG shall take necessary measures to minimize the adverse impact of military training activities on public and economic activities, effects on people's health, nature, and the environment in the RH.
2. The RH has priority with training and issues in case of disagreement.
3. The VU will have controlled unescorted access to airspace, airbases, ranges, seaports, and training facilities approved for VU training. Detailed rules and standard operating procedures (SOP) will be established, in accordance with respective national laws of the RH, by implementation agreements according to the CSAG requirements.
4. The VU shall use airspace designated for the practical training of Croatian military aircraft in accordance with AIP, to include day and night, and high and low level operations.
5. The VU shall pay charges for services received from civilian entities according to published tariff or concluded agreements, except for the use of military facilities and infrastructure of the Ministry of Defense and the Armed Forces of the Republic of Croatia.

Aircraft owned or operated by or on behalf of the VU shall not be subject to the payment of landing or parking fees at Croatian military bases nor overflight or air navigation charges while in Croatian airspace.

ARTICLE V

Combined Scheduling and Administration Group

1. The CSAG is established by this MOU and composed of representatives of the Croatian and American Parties, forming a joint expert team. The Croatian expert team in CSAG shall consist of permanent and temporary members whose task will be to coordinate all issues regarding the control of ranges, operating procedures, planning, and operational implementation of US operations.
2. Permanent members of CSAG delegated by the Croatian Party shall include the representatives of:
 - Ministry of Defense of the Republic of Croatia - Croatian team leader;
 - Ministry of Interior Affairs;
 - Ministry of the Sea, Tourism, Transportation and Development;
 - Ministry of Environmental Protection, Physical Planning and Construction;
 - Ministry of Foreign Affairs;
 - Croatian Air Traffic Control, Ltd.

3. The CSAG permanent members from the United States side will be representatives or designated alternates of the following:
 - United States Embassy Zagreb
 - United States Air Forces Europe
 - United States Naval Forces Europe
 - United States Marine Corps Forces Europe
 - United States Army Forces Europe
 - Special Operations Command Europe
4. The Croatian team leader will be President of the CSAG and the chief of the Croatian side. The chief representative of the SAD will be Co-President according to the CSAG Charter.

Subject matter experts who are not members of the CSAG may participate when requested by the CSAG, as needed by any particular mission.
5. CSAG shall be responsible for:
 - a. Arranging means and parameters for use of published zones and flight corridors used by Croatian military aircraft, and delineating geographical boundaries for individual training ranges and flight corridors, including delineation of the low-level flight training corridors and areas of operation; in accordance with RH legislation, meeting deadlines set by ICAO.
 - b. Setting forth a long range schedule and SOPs for training and exercise.
 - c. Coordinating joint operations and training requests.
 - d. Coordinating and deconflicting all approved activities in the airspace within the competence of the Flight Information Region (FIR) Zagreb, in conformity with Article III, Paragraph 1 of this MOU; and in accordance with the CSAG Charter.
 - e. Drafting implementation arrangements on the basis of this MOU.

ARTICLE VI Planning

1. RH shall approve an annual plan, based on the proposal of CSAG, which shall include a timetable with proposed schedule of exercises and which may be updated or modified as necessary. The annual plan shall be approved in accordance with RH national legislation. When modifying a date of planned exercise, the VU shall notify RH of its requirements no later than the tenth day of the month for the following month.
2. In accordance with the plan laid down by the CSAG regarding the use of training ranges, for the use of forbidden, conditionally forbidden, and dangerous areas, proper notification and request forms will be submitted to the Operation Center of the Croatian Air Force and Air Defence. If VU places a range use request for a period of time which has already been awarded for use by the Croatian Armed Forces, the Operation Center of the Croatian Air Force and Air Defense will propose the use of an alternately available range for the VU, decline the VU request, or postpone the planned RH activity.

ARTICLE VII
Publications on Airspace

At the request of the Operation Center of the Croatian Air Force and Air Defence and in accordance with ICAO standards, Croatia Control Limited (CCL) shall make public relevant informations pertaining to the structure and organization of the airspace and the relevant procedures for conducting the approved training and exercises through the standard air industry publications, aeronautical information publications, provisions of national laws, and the pertaining rule book.

ARTICLE VIII
Procedures for Entry, Exit and Use of the FIR Zagreb Airspace

VU shall apply GAT procedures for entry, exit and use of the FIR Zagreb airspace, with exemption of specially designated airspace (R, D, TSA i Low Level Corridors) which will be used as OAT and will be arranged by separate implementing agreement with CCL.

ARTICLE IX
Procedures for Use of Airports, Seaports, Ranges and Training Facilities

1. Use of airports, seaports, ranges and training facilities shall be in accordance with implementation agreements and standard operating procedures set up by the CSAG. The Armed Forces of the Republic of the Croatia have the priority right of use.
2. The use of civilian airports by VU shall be negotiated directly with the management of such airports and the use of civilian seaports, the VU shall negotiate directly with the seaport management and accredited concessionaire. The CSAG shall be notified of and provided with any such agreement. Aircraft and vessels, other than regularly scheduled commercial aircraft and vessels, used by the Government of the United States of America in connection with activities pursuant to this Memorandum in the Republic of Croatia shall be free of customs charges, customs inspections and taxes. The VU shall not pay overflight, air, or sea navigation charges. Use of civilian airports and seaports shall not hinder the safety and regular operations of civilian air traffic.

ARTICLE X
Financial Matters

1. The financial obligations of the Parties under this MOU shall be subject to the availability of appropriated funds in accordance with respective national laws.
2. Charges will be agreed on a case-by-case basis within the CSAG in accordance with the PfP SOFA. Charges to the VU for range use, goods, and services will be no more than those paid by the Croatian Armed Forces.

ARTICLE XI
Minor Construction Works

To accommodate their training and safety requirements, the VU may perform minor construction on, or in the vicinity of, training facilities at Slunj and Gašinci, the Airfields at Pula, Zadar, and Udbina without endangering flight safety, and the port facilities at Split, Rijeka, and Dubrovnik.

Details regarding minor construction will be the subject of a separate arrangement between the Parties.

ARTICLE XII

Safety of Flying, Accident and Disaster Investigations, Search and Rescue Operations

1. While conducting its operations, the VU shall respect the legislation of the RH.
2. The Commission for investigation of accidents from Article 124 of Air Traffic Law of the RH (Official Gazette No. 132/98), in addition to the members appointed by the Minister of Defense, shall include representatives of the VU. This provision does not preclude the possibility of an independent and simultaneous inquest by VU, however the findings of the said Commission are the only findings relevant for the RH.
3. In the event of an air traffic accident involving VU equipment or personnel, the VU and the RH will cooperate fully in search and rescue operations, securing the area of the accident site and in conducting an investigation related to activities under this MOU. Competent authorities of the RH shall have primary responsibility for establishing appropriate security measures for the immediate area of the accident site. As necessary, the VU will coordinate with the RH regarding any investigation into the accident. The VU shall be entitled to have an observer present at any inquiry conducted by the RH. The VU and RH shall have unrestricted access to the accident site. The VU shall maintain control of any damaged VU property, and shall have the right to take any additional security measures in the internal perimeter of the area of the accident site. VU shall have the right and obligation to remove damaged VU property in coordination with the RH. The VU and the RH will cooperate in the exchange of information regarding any such accident. Confidential safety investigation materials need not be disclosed. The VU shall be provided with a copy of any accident reports compiled by the authorities of the RH and related to the VU forces and activities under this Memorandum.
 - a. The RH will provide required assistance in coordination to facilitate the rapid ground or air medical evacuation of VU personnel to RH medical facilities.
 - b. The RH will provide required assistance to facilitate the care and treatment of all VU personnel requiring RH medical support.
 - c. The RH will provide the medically sound return of any VU personnel who remain in an RH medical treatment facility at the termination of any military activity.
 - d. The VU will gather, transport, and dispose of all medical waste produced in connection with medical services during VU military activities.
 - e. Costs associated with these operations are covered by Article X of this MOU.
4. Disputes regarding the safety of flying, air accident or disaster investigations, and search and rescue operations not resolved by the parties shall be addressed at the level of the CSAG, respecting the laws and regulations of the RH and in principle, the provisions of NATO STANAG 3531 on safety investigation and reporting of accidents/incidents involving military aircraft and/or missiles.

ARTICLE XIII
Matters Concerning Casualties

In the event of an injury or a death of a resident of the RH during VU activities, which may have involved VU personnel, a physician from the RH will conduct the medical examination or death autopsy at a time and location to be determined by the RH. A doctor or other appropriate medical professional from the VU will be authorized to attend and observe the examination or autopsy. Upon request from the VU, the RH shall provide a copy of the examination or autopsy report to the VU.

ARTICLE XIV
Protection of Nature and Environment

1. Protection of the nature and environment represents a special interest of the RH, and will be given particular attention.
2. VU shall respect the legislation of the RH which regulates issues of environmental protection.
3. During the implementation of activities, the following shall not be permitted without specific permission of the RH:
 - a. Overflights and use of the airspace and the inland and/or maritime area of the National Parks of Brijuni, Risnjak, Sjeverni Velebit, Plitvice Lakes, Paklenica, Kornati, Krka and Mljet, the Parks of Nature of Medvednica, Telašćica, Papuk, Učka, Žumberak-Samoborsko gorje, Kopački rit, Lonjsko polje, Vranjsko jezero and Biokovo, the wildlife reservations and the ornitological and zoological reservations.
 - b. Overflights of the Nature Park of Velebit at an altitude below 3000 meters above the terrain elevation level (FL 120).
 - c. Disposal of waste by fire;
 - d. Intentional release of fuel, unexploded live ordnance, and other ordnance into the environment outside the areas specifically designated for that purpose.
4. Prior to initial use of RH ranges, the Ministry of Defense of the RH and the VU shall conduct an initial environmental survey for each range.
5. In the event of an environmental accident, the VU shall immediately notify, through the US Embassy, the Heads of:
 - a. The Headquarters for Implementation of the Intervention Plan in the case of sudden pollution of the sea in the RH.
 - b. The State Ecological Headquarters for Implementation of the Intervention Plan for Environmental Protection of the RH.
 - c. The Headquarters for implementation of the Government Water Protection Plan of the RH.

ARTICLE XV

Damages

1. Any claim for damage incurred as a result of activities under this MOU shall be processed in accordance with the provisions of Article VIII of the NATO SOFA.
2. The VU shall immediately upon the occurrence of an accident, initiate clean-up operations in the areas affected by the accident in coordination with authorized RH institutions.

ARTICLE XVI

Informing the Public

1. CSAG is competent for the preparation of all information materials intended for the public and relevant authorities concerning the activities conducted under this MOU.
2. All information to be made public in RH shall be approved by the competent authorities of the RH, the US Embassy in Zagreb, and the relevant services of VU.

ARTICLE XVII

Competence

The Croatian agent responsible for the implementation of this MOU is the Ministry of Defense of the Republic of Croatia.

ARTICLE XVIII

Implementation Agreements

The Parties may conclude separate implementation agreements to facilitate the execution of this MOU. Such implementation agreements shall be concluded by the Ministry of Defense and co-signed by an authorized representative of the company or ministry competent for the individual agreement in question.

ARTICLE XIX

Duration of the Memorandum

This MOU shall remain in force for a period of five years from the date of its entry into force. This MOU shall be extended for the same period of time, unless one of the Parties notifies the other Party in writing, through diplomatic channels, of its intention to denounce this MOU, or expresses its desire to re-negotiate the MOU. Each Party can denounce this MOU at any time after the first year. The notification of denunciation or proposal for renegotiation of the MOU must be in writing and must be transmitted through diplomatic channels at least six months in advance.

ARTICLE XX

Modification of Memorandum

This MOU may be amended or supplemented at any time by mutual consent of both parties. Amendments and supplements must be in writing and will include full title and date of conclusion of the MOU being amended.

ARTICLE XXI
Settlement of a Dispute

Any dispute regarding the interpretation or application of this MOU shall be resolved only by consultation between the Parties and shall not be referred to any party or domestic or international tribunal for settlement. In the event of a conflict between this MOU and the PfP SOFA, PfP SOFA shall be competent.

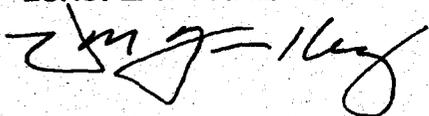
ARTICLE XXII
Entering into Force

This Memorandum shall enter into force on the date of the receipt of the last written notification through diplomatic channels by which the Parties mutually inform that the requirements provided for by national legislation for its entry into force have been fulfilled.

Having accepted the above stated provisions, the below-signed and duly authorized representatives of the Parties have signed this MOU.

Done at Ramstein AB GE on this 15 July 2004, in two originals in the English and Croatian languages both texts being equally authentic.

**FOR UNITED STATES
EUROPEAN COMMAND**

**FOR THE GOVERNMENT OF
THE REPUBLIC OF CROATIA**

MEMORANDUM O SUGLASNOSTI

IZMEĐU

EUROPSKOG ZAPOVJEDNIŠTVA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA KOJE DJELUJE U IME VLADE SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

I

VLADE REPUBLIKE HRVATSKE

U VEZI S KORIŠTENJEM ZRAČNOG PROSTORA, POLIGONA, ZRAČNIH I POMORSKIH LUKA I
OBJEKATA ZA OBUKU OD STRANE AMERIČKIH ORUŽANIH SNAGA U EUROPI

Europsko Zapovjedništvo Sjedinjenih Američkih Država i Vlada Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: «Stranke»)

RAZMATRAJUĆI svoja prethodna iskustva i plodonosnu suradnju na području obrane,

NAGLAŠAVAJUĆI činjenicu da će se spona prijateljstva i suradnje i dalje razvijati i jačati pod načelom zajedničkih i općih interesa, te da će iste promicati zajedničke interese objiju država, kao i mir i sigurnost u svijetu,

POTVRĐUJUĆI primjenjivost ovog Sporazuma između država Stranaka Sjevernoatlantskog ugovora i ostalih država koje sudjeluju u Partnerstvu za mir u vezi sa Sporazumom o pravnom položaju njihovih snaga (PfP SOFA), od 19. lipnja 1995., a glede svih pitanja koja se u navedenom Sporazumu spominju, te sveukupnog osoblja Sjedinjenih Američkih Država koje se u Republici Hrvatskoj nalazi u vezi s ovim Sporazumom,

U ŽELJI da se ojača vojna suradnja, te unaprijedi interoperabilnost, spremnost i učinkovitost njihovih oružanih snaga, složili su se na sljedeći način:

ČLANAK I.

Svrha i područje primjene

Svrha ovog Memoranduma o suglasnosti između Vlade Republike Hrvatske i Europskog Zapovjedništva Sjedinjenih Američkih Država, koje djeluje u ime Vlade Sjedinjenih Američkih Država koje predstavlja Oružane snage Sjedinjenih Američkih Država, jest utvrđivanje uvjeta pod kojima se Sjedinjenim Američkim Državama za svrhu obuke i vježbi dopušta korištenje zračnog prostora, zračnih luka, poligona, pomorskih luka i objekata za obuku, koje je odredila Republika Hrvatska, a što se temelji na prijedlozima koje je izložila Skupina za zajedničko planiranje i upravljanje u skladu s ovim Memorandumom.

ČLANAK II. Pojmovi

CSAG	Combined Scheduling and Administration Group - Skupina za zajedničko planiranje i upravljanje. Vidi Članke IV i V.
EUCOM	United States European Command – Europsko Zapovjedništvo Sjedinjenih Američkih Država
MOU	Memorandum of Understanding – Memorandum o suglasnosti između Republike Hrvatske i Europskog Zapovjedništva Sjedinjenih Američkih Država koje djeluje u ime Vlade Sjedinjenih Američkih Država glede korištenja zračnog prostora, poligona, zračnih i pomorskih luka i objekata za obuku od strane snaga Sjedinjenih Američkih Država u Europi
PfP SOFA	Sporazum između državama stranaka Sjevernoatlantskog saveza i drugih država koje sudjeluju u Partnerstvu za mir u vezi sa statusom njihovih snaga. Članak I. ovog sporazuma uključuje tekst NATO SOFA-e.
NATO SOFA	Sporazum između stranaka Sjevernoatlantskog ugovora o pravnom položaju njihovih snaga.
CCL	Croatia Control, Croatian Air Navigation Services, Limited-Hrvatska kontrola zračne plovidbe d.o.o.
FIR	Flight Information Region-Područje letnih informacija
RH	Država primateljica, Vlada Republike Hrvatske
SAD	Država šiljateljica, Vlada Sjedinjenih Američkih Država
VU	Visiting Unit – Gostujuća postrojba, uključuje članove Oružanih snaga Sjedinjenih Američkih Država, te civilnu sastavnicu koja prati Oružane snage Sjedinjenih Američkih Država u Hrvatskoj, u skladu s ovim Memorandumom

ČLANAK III. Osoblje

1. Po dolasku na teritorij Republike Hrvatske, članovi VU uživat će status u skladu s odredbama Čl. III. NATO SOFA-e kako je to određeno Čl. I. PfP SOFA-e. Osoblje VU je po ulasku ili izlasku s teritorija države šiljateljice obvezno imati:
 - a) Važeću putovnicu ili identifikacijsku ispravu izdanu od strane SAD, koja sadrži ime i prezime, datum rođenja, čin i broj (ako ga ima), vrstu službe i sliku. Istu putovnicu ili identifikacijsku ispravu moraju pokazati na zahtjev nadležnih vlasti RH.
 - b) VU će najmanje 48 sati prije dolaska na teritorij RH, za aktivnosti utemeljene ovim MOU, dostaviti podatke o broju osoblja, vozila, zrakoplova i brodova koji ulaze na hrvatski teritorij zbog sudjelovanja u aktivnostima vojne obuke.
2. RH će bez provjere vozačkih sposobnosti ili plaćanja pristojbi kao važeće prihvatiti vozačke dozvole koje je izdalo nadležno vojno ili civilno tijelo SAD, ili bilo koje od njezinih zamjenskih tijela, u skladu s odredbama Čl. IV NATO SOFA-e.
3. RH će osigurati zaštitu i sigurnost osoblja Sjedinjenih Američkih Država prema prosudbi nadležnih tijela RH, dok će bilo koja dodatna sigurnosna mjera koju se osigura na zahtjev SAD biti provedena i naplaćena kako su to međusobno unaprijed dogovorile Stranke.

4. VU ima pravo poduzeti sve antiterorističke mjere, kao i one za zaštitu snaga kako je predviđeno u NATO SOFA-i. VU ima pravo održavati red u svim vojnim taborima, objektima ili drugim prostorijama u kojima su smješteni. VU može poduzimati odgovarajuće mjere kako bi osigurala održavanje reda i sigurnosti na takvim prostorima. Izvan tih prostora VU će djelovati samo u dogovoru ili zajedno s vlastima RH.

ČLANAK IV.

Aktivnosti vojne obuke

1. CSAG će biti koordinacijsko tijelo za aktivnosti vojne obuke. CSAG će svesti na najmanju moguću mjeru nepovoljne učinke aktivnosti vojne obuke na javne i ekonomske aktivnosti, zdravlje ljudi, prirodu, te okoliš u RH.
2. RH ima prioritet s obukom i pitanjima u slučaju spora.
3. VU će imati kontrolirani pristup bez pratnje u zračni prostor, zračne baze, na poligone, pomorske luke i objekte za obuku koji su odobreni za obuku VU. Detaljna pravila i standardni operativni postupci (SOP-standard operating procedures), temeljeni na postojećim propisima RH, utvrdit će se provedbenim sporazumima u skladu sa zahtjevima CSAG-a.
4. VU će koristiti zračni prostor namijenjen za letenje hrvatskih vojnih zrakoplova, a koji je objavljen na način uobičajen u zrakoplovstvu (AIP) za njihovu praktičnu obuku, uključujući operacije po danu i noći, te operacije na visokim i malim visinama.
5. VU će platiti troškove za usluge koje im pružaju civilni subjekti prema javno objavljenim tarifama ili sklopljenim sporazumima, osim za korištenje vojnih objekata i infrastrukture Ministarstva obrane RH i OS RH. Zrakoplovi u vlasništvu ili koji se koriste od strane ili u ime VU neće podlijevati plaćanju pristojbi za slijetanje ili parking u hrvatskim vojnim bazama niti naknadi za prelete ili zračnu navigaciju dok su u hrvatskom zračnom prostoru.

ČLANAK V.

Skupina za zajedničko planiranje i upravljanje

1. Ovim MOU osniva se CSAG, združeni stručni tim, sastavljen od hrvatskih i američkih predstavnika. Hrvatski predstavnici u CSAG-u su stalni i povremeni članovi čija će zadaća biti koordinacija svih pitanja vezanih za nadzor poligona, operativnih postupaka, te planske i operativne provedbe operacija Snaga Sjedinjenih Američkih Država.
2. Hrvatski stalni predstavnici i njihovi zamjenici u CSAG-u imenovat će se iz:
 - Ministarstva obrane Republike Hrvatske –voditelj tima;
 - Ministarstva unutarnjih poslova;
 - Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka;
 - Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva;
 - Ministarstva vanjskih poslova;
 - Hrvatske kontrole zračne plovidbe d.o.o.

3. Američki stalni predstavnici i njihovi zamjenici u CSAG-u imenovat će se iz:
 - Veleposlanstva Sjedinjenih Američkih Država u Zagrebu
 - Zračnih snaga Sjedinjenih Američkih Država u Europi
 - Pomorskih snaga Sjedinjenih Američkih Država u Europi
 - Snaga Mornaričkog pješništva Sjedinjenih Američkih Država u Europi
 - Kopnenih snaga Sjedinjenih Američkih Država u Europi
 - Zapovjedništva za posebne operacije u Europi
4. Voditelj hrvatske skupine bit će predsjednik CSAG-a i voditelj hrvatske strane. Glavni predstavnik američke strane bit će dopredsjednik u skladu s Poslovníkom o radu CSAG-a.

Stručnjaci za pojedina područja, a koji nisu članovi CSAG-a, mogu sudjelovati na zahtjev CSAG-a, ukoliko određena misija to bude zahtijevala.

5. CSAG će biti odgovoran za:
 - a. Dogovaranje načina i parametara uporabe već objavljenih zona i koridora koje koriste hrvatski vojni zrakoplovi, te utvrđivanje prijedloga geografskih granica za pojedinačne poligone za obuku i zračnih koridora, uključujući i skiciranje koridora za niske letove i područja operacija, a na temelju hrvatske zakonske regulative, te poštujući rokove propisane od strane ICAO – a;
 - b. Utvrđivanje dugoročnih planova i SOP-ova za obuku i vježbe;
 - c. Usklađivanje odobrenih združenih operacija zahtjeva obuke;
 - d. Koordinacija i usklađivanje odobrenih aktivnosti u zračnom prostoru nadležnosti FIR Zagreb, sukladno s Čl. III, st. 1 ovog MOU, te u skladu s Poslovníkom o radu CSAG-a.
 - e. Izradu nacrtu provedbenih sporazuma temeljenih na ovom MOU.

ČLANAK VI.

Planiranje

1. RH odobrit će godišnji plan temeljen na prijedlogu CSAG-a, koji će uključivati raspored s predloženim planom vježbi i koji će se po potrebi ažurirati ili mijenjati. Godišnji plan bit će odobren sukladno nacionalnom zakonodavstvu RH. Kada se mijenja datum planirane vježbe, VU će izvijestiti RH o svojim zahtjevima najkasnije deset dana od početka tekućeg mjeseca za sljedeći mjesec.
2. Obavijesti i obrasce o zahtjevima za korištenje poligona, zabranjenih, uvjetno zabranjenih i opasnih područja, VU će u skladu s planom CSAG-a podnositi u Operativno središte HRZ i PZO. Ukoliko VU podnese zahtjev za korištenje poligona u razdoblju koje je već dodijeljen na korištenje hrvatskim Oružanim snagama, Operativno središte HRZ i PZO će predložiti bilo koji od dostupnih poligona, odbiti zahtjev VU ili odgoditi planiranu aktivnost.

ČLANAK VII.

Objavljivanje zrakoplovnih informacija

CCL će na zahtjev Operativnog središta HRZ i PZO javno obznaniti sve relevantne informacije vezane za strukturu i organizaciju zračnog prostora i odgovarajuće postupke za provođenje odobrene obuke i vježbe putem standardnih publikacija na način uobičajen u zrakoplovstvu, sukladno s ICAO standardima, odredbama nacionalnih zakona i pripadajućih pravilnika.

ČLANAK VIII.

Procedure za ulazak, izlazak i korištenje zračnog prostora Područja letnih informacija Zagreb

VU će primjenjivati GAT postupke za ulazak, izlazak i korištenje zračnog prostora FIR Zagreb, s izuzetkom posebno određenog zračnog prostora (R, D, TSA i Low Level Corridors) koji će koristiti kao OAT, a što će biti utvrđeno posebnim provedbenim sporazumom s CCL-om.

ČLANAK IX.

Postupci za korištenje zračnih i pomorskih luka, poligona i objekata za obuku

1. Korištenje zračnih i pomorskih luka, poligona i objekata za obuku bit će u skladu s provedbenim sporazumima i standardnim operativnim procedurama koje usklađuje CSAG. Oružane snage Republike Hrvatske imaju prioritet u pravu na korištenje.
2. O korištenju civilnih zračnih luka VU izravno će pregovarati s operatorima aerodroma, a o korištenju civilnih pomorskih luka VU izravno će pregovarati s lučkom upravom i ovlaštenim koncesionarom. O svakom sklopljenom sporazumu CSAG će biti izvješten, te će mu biti i proslijeđen. Zrakoplovi i brodovi različiti od redovnih komercijalnih zrakoplova i brodova, a koje koristi Vlada Sjedinjenih Američkih Država u vezi s aktivnostima iz ovog MOU u Republici Hrvatskoj, bit će oslobođeni carinskih pristojbi, carinskih kontrola i poreza. VU neće platiti troškove preleta, zračne ili pomorske navigacije. Korištenje civilnih zračnih i pomorskih luka ne smije ugrožavati sigurnost i redovno odvijanje civilnog prometa.

ČLANAK X.

Financijska pitanja

1. Financijske obveze Stranaka u ovom MOU ovisit će o raspoloživosti dodijeljenih novčanih sredstava u skladu s pripadajućim državnim zakonima.
2. Troškovi će biti usuglašeni po načelu 'slučaj po slučaj' unutar CSAG-a, a u skladu s PfP SOFA-om. Troškovi VU za korištenje vojnih poligona, dobara i usluga neće biti veći od onih koje za iste namjene plaćaju i hrvatske Oružane snage.

ČLANAK XI.

Izvođenje manjih konstrukcija

Kako bi zadovoljila svoje potrebe za obuku i sigurnost, VU može izvesti manju konstrukciju na ili blizu objekata za obuku u Slunju i Gašincima, na uzletištu u Pulj, Zadru i Udbini (koja ne ugrožava sigurnost letenja), te u lučkim objektima u Splitu, Rijeci i Dubrovniku.

Pojedinosti koje se tiču manjih konstrukcija će biti dijelom izdvojenog sporazuma između Stranaka.

ČLANAK XII.

Sigurnost letenja, istrage nesreća i katastrofa, operacije traganja i spašavanja

1. Za vrijeme izvođenja svojih operacija, VU će poštivati zakonodavstvo RH.
2. Povjerenstvo za istraživanje nesreća iz Čl. 124 Zakona o zračnom prometu RH (Narodne Novine br. 132/98), a u dodatku članovima koje je imenovalo Ministarstvo obrane, uključivat će predstavnike VU. Ova odredba ne sprječava mogućnost neovisne i istodobne istrage od strane VU, premda su nalazi navedenog Povjerenstva jedini bitni nalazi za RH.
3. U slučaju nesreće zrakoplova koja bi uključivala i opremu ili osoblje VU, VU i RH će u potpunosti surađivati u operacijama traganja i spašavanja, pri čemu će osiguravati područje mjesta nesreće, te ujedno u provođenju istrage vezane za aktivnosti iz ovog MOU. Nadležna tijela RH imat će primarnu odgovornost za utvrđivanje prikladnih sigurnosnih mjera za samo područje mjesta nesreće. Bude li potrebno, VU će se uskladiti s RH u vezi s bilo kakvom istragom nesreće. VU će imati pravo na promatrača koji će nazočiti bilo kojoj istrazi koju provodi RH. VU i RH imat će neograničenu mogućnost ulaska na mjesto nesreće. VU će zadržati nadzor nad bilo kakvim oštećenim vlasništvom VU, te će imati pravo na provođenje dodatnih mjera osiguranja u unutarnjem perimetru mjesta nesreće, pravo i obvezu na uklanjanje oštećenog vlasništva VU. VU i RH će surađivati u razmjeni informacija vezanih za bilo kakvu nesreću. Povjerljivi sigurnosni materijali o istrazi neće se javno obznanimi. VU će imati presliku bilo kojeg izvješća o nesreći koju sastavi nadležno tijelo RH, a koja se odnosi na snage VU i aktivnosti vezane za ovaj MOU.
 - a. RH će osigurati svu potrebnu pomoć kako bi osigurao koordinaciju za potrebnu kopnenu ili zračnu medicinsku evakuaciju osoblja VU u medicinske objekte RH.
 - b. RH će osigurati zbrinjavanje i njegu sveukupnog osoblja VU kojemu treba medicinska potpora RH.
 - c. RH će osigurati medicinski siguran povratak bilo kojeg od osoblja VU, koje ostane na liječenju u medicinskom objektu RH u trenutku prestanka bilo kakve vojne aktivnosti.
 - d. VU će skupiti, prevesti i odložiti sav medicinski otpad proizveden u vezi s medicinskim uslugama za vrijeme vojnih aktivnosti VU.
 - e. Troškovi vezani za ove operacije pokriveni su Čl. X ovog MOU.
4. Sporovi glede sigurnosti letenja, zrakoplovnih nesreća ili istraga katastrofa, te operacija traganja i spašavanja koje nisu riješile same Stranke, prosljedit će se na razini CSAG-a, poštujući zakone i propise RH, i u načelu odredbe NATO STANAG 3531 o sigurnosti istraga i izvješćivanja o nesrećama/događajima koji uključuju vojne zrakoplove i/ili projekte.

ČLANAK XIII. Pitanja žrtava

U slučaju ozljede ili smrti stanovnika RH za vrijeme aktivnosti VU, u kojem je možda sudjelovalo osoblje VU, liječnik iz RH će obaviti pregled ili obdukciju u vrijeme i na mjestu koje će odrediti RH. Liječnik ili drugi odgovarajući medicinski stručnjak iz VU će imati pravo nazočiti i promatrati pregled ili obdukciju. Ukoliko VU to zatraži, RH će joj osigurati presliku izvješća o pregledu ili obdukciji.

ČLANAK XIV. Zaštita prirode i okoliša

1. Zaštita prirode i okoliša predstavlja poseban interes RH, i njemu će se pridati posebna pozornost.
2. VU će poštivati zakonodavstvo RH, koje regulira pitanja zaštite okoliša.
3. Za vrijeme provedbe aktivnosti, sljedeće radnje neće biti dozvoljene bez posebnog odobrenja RH:
 - a. Preleti i korištenje zračnog prostora i kopnenih i/ili pomorskih prostora Nacionalnih parkova Brijuni, Risnjak, Sjeverni Velebit, Plitvička jezera, Paklenica, Kornati, Krka i Mljet, Parkova prirode Medvednica, Telašćica, Papuk, Učka, Žumberak-Samoborsko gorje, Kopački rit, Lonjsko polje, Vransko jezero i Biokovo; rezervata divljači, te ornitoloških i zooloških rezervata.
 - b. Preleti preko Parka prirode Velebit na visini manjoj od 3000 m iznad terena (FL 120);
 - c. Spaljivanje otpada;
 - d. Namjerno ispuštanje goriva, neiskorištenog i neispaljenog i drugog oružja u okolišu, izvan prostora izričito određenih za tu svrhu.
4. Prije prve upotrebe poligona RH, Ministarstvo obrane RH i VU izvest će početni pregled okoliša za svaki poligon.
5. U slučaju iznenadnog onečišćenja u okolišu, VU će putem Veleposlanstva Sjedinjenih Američkih Država o tome odmah izvijestiti voditelje:
 - a. Stožera za provedbu Plana intervencija u slučaju iznenadnog onečišćenja mora u RH;
 - b. Državnog Eko-stožera za provedbu Plana intervencije u zaštiti okoliša ;
 - c. Stožera za provedbu Državnog plana za zaštitu voda .

ČLANAK XV. Štete

1. Bilo kakva potraživanja naknade štete nastale kao posljedice aktivnosti iz ovog MOU bit će vođena u skladu s odredbama Čl. VIII NATO SOFA-e.
2. VU se obvezuje odmah nakon iznenadnog onečišćenja okoliša pristupiti sanaciji i uređenju onečišćenog okoliša u koordinaciji s ovlaštenim stručnim institucijama RH.

ČLANAK XVI.
Izvješćivanje javnosti

1. CSAG je nadležan za pripreme svih informativnih materijala namijenjenih javnosti i tijelima državne uprave glede aktivnosti koje se izvode u skladu s ovim MOU.
2. Sve informacije koje se trebaju javno obznaniti u RH, odobrit će nadležna tijela RH, Veleposlanstvo Sjedinjenih Američkih Država u Zagrebu i relevantne službe VU.

ČLANAK XVII.
Nadležnost

Nadležno tijelo za provođenje ovog MOU u RH je Ministarstvo obrane RH.

ČLANAK XVIII.
Provedbeni sporazumi

Stranke mogu sklopiti zasebne provedbene sporazume kako bi omogućile izvršenje ovog MOU. Takve provedbene sporazume sklopit će Ministarstvo obrane, a supotpisat će ih ovlaštene predstavnici trgovačkog društva ili ministarstva koje je nadležno za pojedinačne sporazume koji su u pitanju.

ČLANAK XIX.
Trajanje Memoranduma

Ovaj MOU ostaje na snazi za razdoblje od pet godina od dana stupanja na snagu. Nakon toga trajanje mu može biti produženo za isto vremensko razdoblje, osim ako jedna od Stranaka u pisanom obliku diplomatskim putem ne izvijesti drugu Stranku o svojoj namjeri da ga otkáže, ili pak izrazi svoju želju za postizanjem novog MOU. Svaka od stranaka može u svako doba otkazati ovaj MOU nakon prve godine dana. Obavijest o otkazu ili sklapanju novog MOU mora se dostaviti u pisanom obliku diplomatskim putem najkasnije šest mjeseci unaprijed.

ČLANAK XX.
Izmjene Memoranduma

Ovaj MOU može se izmijeniti ili dopuniti u bilo koje vrijeme i uz uzajamni pristanak objiju Stranaka. Izmjene i dopune moraju biti u pisanom obliku i uključivati puni naziv i datum sklapanja MOU koji se izmjenjuje.

ČLANAK XXI.
Rješavanje sporova

Bilo kakvi sporovi glede tumačenja ili primjene ovog MOU riješit će se konzultacijama između Stranaka, te se neće upućivati na rješavanje trećoj strani, domaćem ili međunarodnom sudu. U slučaju neusklađenosti ovog MOU i PfP SOFA-e, mjerodavna je PfP SOFA.

ČLANAK XXII.
Stupanje na snagu

Ovaj Memorandum stupit će na snagu danom primitka zadnje pisane obavijesti diplomatskim putem kojom se stranke međusobno izvješćuju da su ispunjeni uvjeti propisani nacionalnim zakonodavstvom za njegovo stupanje na snagu.

Prihvativši gore navedene odredbe, dolje potpisani i propisno ovlašteni predstavnici Stranaka potpisali su ovaj MOU.

Potpisano u Ramstein ABGE dana 15 July 2004., u dva izvornika, na hrvatskom i engleskom jeziku, pri čemu su oba teksta jednako vjerodostojna.

ZA EUROPSKO ZAPOVJEDNIŠTVO
SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

ZA VLADU REPUBLIKE HRVATSKE